

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמינים

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

אינה דומה יראתו של אדם מן השורה הירא גם מפני בעלי השררה שמעליו, ליראתו של 'נשיא' - מלך, שמתוך שאין הוא ירא מאחרים צריכה מידת יראתו להיות מוקדשת במלואה לבורא יתברך.

לכך רמז הכתוב: 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', אף אם: 'וְעֵשָׂה אָחָת' - עבר עבירה אחת בלבד מכלל העבירות, נחשב לו הדבר כאילו עברה: 'מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ... וְאָשָׁם'. כיוון שלפי תוקף מעמדו, צריכה יראתו להיות כפולה ומכופלת משאר בני אדם, וחובה יתירה מוטלת עליו להישמר מעבירה.

זאת גם בקשטנו בתפילות הימים הנוראים: "ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת..." - שיראתנו ויראת כל הבריות תהיה מוקדשת כולה רק אליך, ועל ידי כך: "ויעשו כלם אגדה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

פתיח שיעורים בשלח

כיצד מברכין על קרבן חטאת

"וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחְטָא בְשִׁגְגָה... וְהִבִּיא קִרְבָּנוּ שְׂעִירֵת עִזִּים תְּמִימָה" (ד-ז-ח)

בתשובתו הידועה על כללי ברכות המצוות (הובאה באבודרהם שער א) חידש הר"ן בן פלט שהכוונה היא מברכים ברכה מיוחדת על כל אחת מעבודות הקרבנות. ופירש 'המשנה למלך' (מעשה הקרבנות א א) שנוסח הברכה היה: "אשר קדשנו בקדושתו אל אהרן וציוונו לעשות כך וכך..."

תמה רבי יעקב סיניגליה מגדולי אנקונה ובעל 'שבת של מיי' מדברי ר"ן בן פלט נראה שהכוונה היא מברכים אף על הקרבת חטאת, ולכאורה סותרת ברכתם זו את היסוד שהניח בראשית דבריו, שאין מברכים על ברכה שחיובה בא מכוח מעשה עבירה, כהשבת גולה וכיוצא בזה, לפי שאין זו ברכה אלא 'ניאוף', וכיצד ייתכן הדבר?

בעקבות כך נטה רבי יעקב להכריע כי הכוונה לא היא מברכים על הקרבת החטאת. אך יש מהאחרונים שחילקו בין הדברים:

א. בעל 'דוד' חילק: את מצוות "והשיב את הגולה" מקיים הגולן בעצמו, ולכן אם יברך עליה אינו אלא 'מונאף', אך את החטאת מקריבים הכוונה שלא חטאו כלל.

ב. עוד חילק ה"ד דוד: מצוות השבת הגולה נאמרה אף לגולל במזיד, ואילו החטאת אינה באה אלא על שגגה, ולפיכך אין ברכתה נחשבת לניאוף.

ג. ב'שדי חמד' חילק: בנוסח ברכת החטאת אין מפרטים חטא כלשהו, אך אם נחייב את הגולן לברך: 'להשיב את הגולה', נמצא הוא מפרט את החטא בברכתו, ופירוט החטא בברכה כמוהו כניאוף.

אביר יעקב כריתות כה; א' שדי חמד' מערכת יום הכיפורים ב יח

נתנו בו מלח, וה'אמן' הנענית אחריה היא כמעט המלח המתקן את התבשיל כולו.

שער בת רבים; פתח עינים' [קושטא שי"א]

אף על השגגות צריך להתוודות

"נִפְשׁ כִּי תִחְטָא בְשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ" (ב ד)

דרש המגיד מדובנה:

"נִפְשׁ כִּי תִחְטָא בְשִׁגְגָה" - על האדם הנכשל בחטא לדעת כי הדבר נגזר לו: "מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ" - מפני שלא הקפיד לקיים את מצוות ה' בשלימות הראויה, שאילו היה מקיימן כראוי, היו מגינים עליו מן השמיים לבל ייכשל בחטא.

כך יתבאר נוסח הווידי שהובא במדרש (ויק"ד ג א): "ערב יום הכפורים צריך לומר: מודה אני כל רע שעשיתי לפניך, בדרך רע הייתי עומד וכל מה שעשיתי עוד לא אעשה כמוהו..."; מפני מה אני מתוודה על "כל רע שעשיתי לפניך" - אף על השגגות, מפני שאף הן נגרמו בעטוי, שכן: "בדרך רע הייתי עומד", כלומר: לא קיימתי את מצוות התורה כראוי.

אהל יעקב

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

עניית אמן כהקרבת קרבן

"אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לֵה" (א ב)

בפרשת הקרבנות מפורטים שלושה סוגי קרבנות: 'אשה', 'מנחה' ו'נסך'. ראשי התיבות: 'אשה, מנחה, נסך' הוא: 'אמן', ללמדך כי הייחוד והתיקון שנועשה בבית המקדש בהקרבת קרבנות אלו, הוא מעין הייחוד שנועשה בעניית אמן, שמהותו - שילוב שמות הוי"ה ואדנות שהם בגימטרייה 'אמן'.

שבטי י"ה' [לרמ"ד וואלין] במדבר כח יא

"ויעשו כלם אגדה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"

"אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעֵשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְשִׁגְגָה וְאָשָׁם" (ד כב)

דרש רבי יששכר וינגוט רבה של טנסטחוב:

כפי שאינה דומה אהבת אב לבן יחיד - שכל אהבתו נתונה אליו, לאהבת אב לכמה וכמה בנים - שאהבתו מתחלקת ביניהם, כן הוא הדבר בנוגע ליראת שמיים;

כיצד ניתן להיסמך על הבהמה בשעת הווידי?

"וְסַמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנָרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" (ד א)

במסכת יומא (לו א) מבואר שבשעת הסמיכה על הקרבן, היה בעל הקרבן מתוודה על החטא שלצורך כפרתו הביא את הקרבן [ראה בכתב והקבלה] על פסוק זה שמפרש שמילת 'לכפר' פירושה [להתוודות].

בהלכות יום הכפורים פסק ה'מגן אברהם' (תרה ד) שמשום שדין הווידי להיאמר בעמידה, לפיכך בעת אמירת הווידי אסור להתוודה על הישען באופן שאם יניטל הדבר שעליו נסמך - הוא ייפול, שכן סמיכה שכוון נחשבת כשיבה. לפי זה תמה ה'אמרי אמת': כיצד יכול בעל הקרבן להתוודות בשעת הסמיכה, הלא הסמיכה על הבהמה נעשית 'בכל כוחו' (חגיגה טז ב), ובאופן זה אם תניטל הבהמה ייפול המתוודה?

רבי יצחק יהודה טרונוק אב"ד קוטנא, י"שב קושיה זו בשני תירוצים:

א. אף שהסמיכה נעשית 'בכל כוחו', אין היא נעשית בכל כוח הגוף אלא בכל כוח הידיים בלבד [ראה במדרש (ב"ד סו ט) שהכביש שבארץ ישראל היו גבוהים במוחז. לפי זה אף המביא כבש לא היה צריך להתכופף כדי להיסמך עליו, והסמיכה הייתה נעשית בכוח ידיו בלבד]. כיוון שכן, אף אם תניטל הבהמה יישאר הנסמך על עומדו, ואין זו הסמיכה שאסר ה'מגן אברהם'.

ב. איסור הסמיכה בשעת הווידי נוגע רק למי שנסמך מחמת שהעמידה קשה עליו, שאז הסמיכה מורה על גאווה, ואילו הווידי צריך להיאמר בהכנעה. אך הסמיכה על הקרבן לא נועדה כדי להקל על בעליו, אלא כדי שיכניע את ליבו ויבין שכל זמן שהחטא עליו - כמוהו כבהמה (ראה 'פנים יפות' על פסוק זה), לפיכך אין היא פוגמת בהכנעה הנדרשת בשעת הווידי.

יבין דעת' קונטרס חסדי אבות יג א-ב

ברכה בלא אמן - כתבשיל חסר מלח

"וְכָל קִרְבָּן מִנְחָתְךָ בְּמִלְחָה תִמְלַח... עַל כָּל קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלְחָה" (ב ט)

מפני מה נכלל הציווי על מליחת הקרבן בפסוק זה? בספר 'שער בת רבים' ביאר:

תפילה בלא כוונה - כמוה כתבשיל תפל ללא מלח. לפיכך כפלה התורה את אזהרתה על המלח, כדי לעוררנו שאף בזמן הזה שהתפילה היא במקום הקרבנות (ברכות כו ב) עלינו להקפיד 'למלוח' את תפילותינו על ידי שנכוון בהן כראוי.

בדומה לכך המשיל המוכיח הקדמון רבי משה ב"ר יקר אשכנזי את עניית ה'אמן' אחר הברכה למלח הניתן בתבשיל: כפי שתבשיל משובח - כל זמן שלא יתנו בו מלח יהיה טעמו תפל, ומעט מלח הניתן בו מתקן את כולו, כך הברכה - כמוה כתבשיל משובח שלא

בעש"ק ח' באדר ב' יחול יום היארצייט של רבנו אליהו הכהן מאיזמיר [תפ"ט] בעל 'שבט מוסר' וספרים נוספים. בספריו הגדולים הרבה רבי אליהו הכהן להזכיר את שבהה ומעלתה של עניית 'אמן'. להלן נביא מקצת מדבריו:

המרבה לענות אמן גורם שישפיע הקדוש ברוך הוא שפע לעולם. שפע זה נוקף לזכותו של העונה 'אמן' (מעיל צדקה' א תפז).

על הפסוק (אסתר ב ז): "ויהי אמן את הדסה" כתב רבי אליהו: 'אמן' כתיב (חסר) ללמדך כי כיון שאסתר היתה יתומה מאב ואם, מרדכי הצדיק היה מלמדה מקטנותה לענות אמן, כפי שפסק הרמ"א (או"ח קכד ז): "וילמד בניו הקטנים לענות אמן כי מיד שהתינוק עונה אמן זוכה לעולם הבא" (מנחת אליהו' פרק לב).

אמרו חז"ל (דברים רבה ז א): "כל העונה אמן בעולם הזה זוכה ועונה לעתיד לבא". טעם הדבר כי עניית אמן מזכה את האדם שיקום לתחיית המתים, וממילא זוכה לענות אמן לעתיד לבא (עניני העדה' כי תבא).

ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (א')

פתיחה בלשון 'רחמים'

ברכת 'בונה ירושלים' נפתחת בבקשת רחמים - 'רחם נא', שמשמעותה היא: אף שאיננו ראויים לכך, עשה עימנו חסד ומלא את בקשתנו. הסיבה שבכרה זו נפתחת בבקשת רחמים, היא משום שממדת טובו יתברך לרחם על האדם בעת שהוא שרוי בכאב מחמת שעושים אותו או שאין לו מזון לאכול ובגד ללבוש, אף אם אינו ראוי לכך. על כן אף אנו נוקטים לשון זו בבואנו לבקש על היציאה מעול הגלות ובניין ירושלים, וכן על פרנסתנו ('ויסוף דעת' על ברכת המזון, ע"פ סידור הגר"א [ירושלים תש"ז] בפירוש ש"ח יצחק' על ברכת מודים, ובאבני אליהו על אבינו מלכנו).

אמר האדמו"ר רבי שמעון נתן טעם מלעלוב צ"ל: בקשת הרחמים בכרחה זו הינה אף על עצם מצבנו בגלות המתבטא בנוסח ברכת 'רחם נא'; כה עמוק שרויים אנו בחשכת הגלות עד שאיננו מתעוררים לבקש כראוי על בניין בית המקדש ומלכות בית דוד, אלא כשנוכחים אנו בקשיי פרנסתנו, ועל עצם עובדה זו ראו שנבקש רחמים. וכבר אמרו חכמים (תקוני זוהר ו' דף כב א) שבתוך מחשכי הגלות שמעיים אנו בתפילתנו ככלבים הצווחים 'לה' בה' - 'לה' בן מזון', 'לה' בן חיים', ואינו שמים לב לבקש כראוי שתשוב השכינה למקומה ('דברות קודש' [לעלוב] וארא תש"ד ע"מ א).

בקשה על כלל ישראל

אמר המגיד רבי שמשון פינקוס צ"ל:

לא בכדי תיקנו כי ראשונת הבקשות בכרחה זו תהיה בקשה על עם ישראל כולו: 'רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך'. שכן מידת הרחמים היא מידה שורשית ומטבעת בטבע כל האדם; אם נראה את חברנו שרוי במצוקה כלכלית ויש בידנו האפשרות לעזור לו, וודאי נעמוד ונסייע לו ככל יכולתנו. ואף אם אין בידנו אפשרות לסייע, אם אנו מכירים קרוב או חבר עשיר מופלג המחולק כל כך נצרך ברוחב לב, מסתבר מאוד שלא היינו משתהים מלגשת אליו ולבקש ממנו בעבור חברנו הנמצא במצוקה.

והנה באמת, לכל אחד מאיתנו יש אוהב ורע, ידיד נפש אב הרחמן, אשר כל אוצרות תבל בידו. ביזו אפשרות בלתי מוגבלת לסייע, והוא חפץ להיטיב לכל הקוראים אליו באמת, האם לא נחוס על חברנו ונבקש מה' יתברך בעבורו? לא לחינם אמרו חכמים (ברכות י"ג א): "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש - נקרא חוטא", שכן הימנעותו מלבקש בעבור חברו יכולה לנבוע משני פנים: או מפני שאינו מאמין לראוי בגדלותו ובהיותו כל יכול, או מחמת מידת האמזרות הטבועה בנפשו, ומתבטאת בכך שאינו מרחם על חברו (הגש"פ תפארת שמשון).

יש בנותן טעם להביא כאן את שאמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין צ"ל בשם רבו הרב מוקלם צ"ל: אפשר להגיע למדרגות טובות במידות שיבין אדם לחברו מתוך לימוד מעמיק בספר 'תומר דבורה', אך להשיג את מידת

'אהבת הבריות' ניתן אף על ידי תפילה. כאשר מפנה האדם חלק מתפילותיו לבקשות בעד כלל ישראל, ולא מן השפה ולחוץ, אלא עם כל הלב וההרגשים, הרי ששובר הוא את מידת הגאווה שבליבו, זו הגורמת לו לתחושת "אני אפסי עוד". ומי שמרגיל עצמו לעשות כן פעם אחר פעם, סופו שיגיע לידי 'אהבת הבריות' אמיתית ('פני יחזקאל' ע"מ כד).

בקשת רחמים על 'בית המקדש' הקיים בזמן הזה

היעב"ץ תמה על עצם פתיחת ברכת 'בונה ירושלים' בבקשת רחמים; הלאו אין דרך לבקש רחמים על דבר שהיה ונחרב ואינו קיים בהווה? ואין לומר שתפילה זו מכוונת רק על העתיד, שאם כן מדוע אנו מבקשים 'רחם...' על ישראל... ועל ירושלים? ואינו מבקשים מיד בנוסח המפורש: 'ובנה ירושלים'!?

תירץ היעב"ץ: "אבל בדרך האמת הכל מיושב ומוכן בטוב. כי באמת לא בטלו דברים הללו כל עיקר, אף אם עברה צורתן לעין הגשמי, מכל מקום במציאותן העצמי האמיתי הן עומדים ברום עולם. לפיכך קדושתן - אף כשהן שוממים לעינינו, ולכן מובטחים אנו שיחזרו לנו באחרית הימים, על כן אין אנו צריכין כאן לבקשת הרחמים אלא שיתגלו ויופיעו אורותיהם לעיני כל העמים" (סידור 'בית יעקב').

חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא

לפי נוסחאות רבים אין גורסים את תיבת 'נא', אלא: 'רחם ה' אלוקינו'. ביאור נאה לתוספת תיבת 'נא' אמר רבי ברוך הלוי אפשטיין מפנינסק בעל 'תורה תמימה':

בגמרא (חולין צ"א ב) מבואר שחביבותם היתירה של ישראל לפני המקום מתבטאת בעובדה שבשונה ממלאכי השרת המזכירים את שם ה' רק אחר שלוש תיבות ["קדוש, קדוש, קדוש ה'"], ישראל מזכירים את ה' אחר שתי תיבות בלבד ["שמע ישראל ה'"]. לפיכך בכל אחת מהבקשות בתפילת המזון - ובכללן ברכת 'רחם נא' - מוזכר שם ה' אחר אמירת שתי תיבות ["ברוך אתה ה'... נודה לך ה'... רצה והחליצנו ה'... רחם נא ה'... ברוך אתה ה'..."] ('ברוך שאמר' [לביעל 'תורה תמימה] ברכת המזון).

נסיים בביאור נאה שאמר הרה"ק מסקולען צ"ל:

כיוון שעיקר בקשתנו בכרחה זו היא על השכינה - שתשוב לשרות בתוכנו, יש לומר כי התיבות 'רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך' מתפרשות לכאן ולכאן: 'רחם נא ה' אלוקינו', ומה הם הרחמים? 'ה' אלוקינו על ישראל עמך' - השרה את שכנת קודשך על ישראל עמך, בלא שיהיה שום 'מסך המבדיל' בינינו לבינך, וכדברי הגמרא (פסחים ס"ג א) שתיבת 'על' מתפרשת כסמיכות מוחלטת (בברכת דוד).

הלב הגדול שנדם בזבנה ירושלים'

איש מופלא היה הגאון רבי שרגא פייוול מנדלוביץ צ"ל, 'אבי כל בני התורה באמריקה, בדור זה ובדורות הבאים' - כפי שכינהו הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין צ"ל, מי "שהיהדות באמריקה עד סוף הדורות תהיה חיבת להכיר לו טובה על פועלו התורני" - כדברי בעל ה'דברי יציב' מצאנו צ"ל.

כבן עשרים ושבע שנים עזב רבי שרגא פייוול בגפו את הונגריה מולדתו, ופנה ללכת לארץ לא זרועה, אל אמריקה החומרנית שבאותם ימים הייתה משאת נפשם של רבים מיהודים אירופה ברצונם למלא את שאיפתם להתעשר. אך לא כמחשבתם הייתה מחשבותיו של רבי שרגא פייוול. רבי שרגא פייוול כאב במעמקי ליבו את מצבה המידרדר של יהדות ארצות הברית, ובלא כוח או אמצעים החליט לבלום את הסחף הנורא שמשך את יהודי ארצות הברית אל מחוץ לעולם היהדות.

את שלושים וחמש השנים הבאות, עד לפטירתו, הקדיש רבי שרגא פייוול במלואן נפשם ה' ולמען תורתו. במהלכן הוא הקים ישיבות ומוסדות תורה, אשר היו אבן פינה להקמתן של עוד עשרות ומאות ישיבות ותלמודי תורה הקיימים עד עצם היום הזה. כך נשמרה הגחלת היהודית גם בתוך המרחב הקפוא והחומרני של ארצות הברית, והפכה לבסוף לשלהבת בווערת המוסיפה והולכת עד ימינו.

ידוע היה רבי שרגא פייוול בליבו הרגיש והחם לכל דבר שבקדושה, ובפרט לגורלם של כלל היהודים בארצות הגולה ובארץ הקודש. רגישות זו התעצמה והתעוררה ביתר שאת בשנת תש"ח, שבה התחוללו בארץ הקודש התפוכות מופלאות שלולו במאורעות דמים קשים אשר החסירו פעימה מלבבותיהם של מיליוני יהודים בארצות הגולה, מהם שרידי חרב שזה עתה נמלטו בעור שיניהם מחרב המשחית שהכחידה למעלה משלוש מהעם היהודי בשנות השואה האיומה.

תלמידיו הוותיקים שידעו היטב כמה נחלי דמעות שופך רבם כל ימיו על צרות ישראל, צפו בהשתאות מהולה בדהגה ברבם שליבו הלך וסער, והתרגשותו הלכה וגאתה לאור המאורעות שהתרחשו בארץ ישראל ולמשמע בשורות האיוב שהגיעו ממנה בו אחר זו על הרוגים ועל פצועים מקרב יהודה. במרחק אלפי מילין מארץ ישראל חווה רבי שרגא פייוול את המאורעות כאילו עומד הוא על אדמתה.

היה זה בערב שבת קודש לסדר 'אם בחקתי תלכו', "ט' לחודש אייר תש"ח. שמועות קשות שהגיעו מארץ הקודש ולא נעלמו אף מאוזניו הרגישות של רבי שרגא פייוול, דיברו על כך שהעיר העתיקה בירושלים, ובכלל זאת הכותל המערבי נפלו

בידי הישמעאלים, כחלק מהמלחמה האכזרית שניהלו אויבי ישראל כנגד יהודי ארץ ישראל כולם. מבין אלפי היהודים שדרו עד אותה עת, זה מאות בשנים, בין חומות העיר העתיקה, נפלו רבים חלל לכדורי המרצחים האכזרים, והיתר הגולגול לארץ גזרה, לעבר הירדן, או נעקרו מביתם למקום אחר.

הידיעה על אודות האסון הנורא התפשטה כבזק באמצעות גלי הטלגרף ברחבי העולם היהודי, ופגעה כחץ בליבו הרגיש של רבי שרגא פייוול. היה זה בליל שבת קודש פרשת בחוקותי. רבי שרגא פייוול סיים את סעודת ליל השבת ופנה לברך את ברכת המזון בדחילו ורחימו כדרכו.

כשהגיע בברכת 'רחם נא' למילים: "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך...", פרץ לפתע בכבי נורא ולא הצליח להירגע. ליבו לא יכול היה לעמוד בצער ובכאב הנורא שחש בעקבות האסון שאירע בירושלים, והוא קרס על הרצפה ואיבד את הכרתו.

הרופאים שהועקו לביתו קבעו עד מהרה כי מדובר בהתקף לב קשה. לאחר מאמצי החייה ארוכים הצליחו להשיב אליו את רוחו ולעוררו מעלפוננו, אך ליבו סירב להתאושש מהאסון. במשך שלושה וחצי החודשים הבאים הוא נותר מרותק למיטתו כשמצבו הולך ומחמיר, עד שביום ג' באלול תש"ט תמה ונשלמה מסכת חייו המופלאה.

היטיב לתאר זאת אחד מסופרי התקופה בדברים שפרסם מיד לאחר פטירתו: "לבבו התפלץ מכאב על גלות ישראל בכלל ועל הגלות בארץ ישראל בפרט... במקום מושבו בארצות הברית רבי שרגא פייוול כאילו חי בירושלים, וכאילו חי יחד עם בני ירושלים, והגולה אשר הגלו אחיו בני ישראל מירושלים עיר הקודש הכריעה את לבו.

אותו קול סוער: 'בנה ירושלים' ששבר את לבבו, לא ייפסק לעולם, ואף יוסיף להרעיש עולמות - המזכירים את ה' אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו... ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ...".

לרגל המצב הקשה ששרר באותה עת בארץ ישראל, הוא נקבר בלווייה רוויית יגון בקבורה זמנית בבית הקברות שבמונסה. כעבור כשנתיים הועבר קברו לארץ ישראל - משאת נפשו, והוא נקבר בבית העלמין 'שומרי שבת' שבזכרון מאיר - בני ברק, כשקהל עצום מלווה למנוחתו האחרונה, בראשות מרן ה'חזון איש' זי"ע.

שלושה דרחמנא עמי 435